

Створення Полтавської картинної галереї

Борис Тетяна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Музейництво на Полтавщині має свої давні традиції. Воно пов'язане з іменами багатьох колекціонерів, меценатів, художників, які зберегли для нащадків цінні за своїм змістом колекції. Зокрема, це стосується й художника М. Ярошенка, котрий подарував Полтаві свою мистецьку збірку, яка стала підґрунтям для становлення Полтавської картинної галереї.

Окремі аспекти історії українського музейництва на Полтавщині знайшли своє відображення у працях В. Ханка, О. Курчакової, С. Бочарової і Н. Бесєдіної та ін. У своїх розвідках вони фрагментарно висвітлюють й різні сторінки становлення та розвитку Полтавської картинної галереї. Однак обрана тема потребує подальшої наукової розробки. Ґрунтовніше дослідити історію створення та діяльність Картинної галереї у Полтаві, її місце і роль у культурно-мистецькому житті краю дозволяють документи ЦДАВО України, матеріали періодичних видань.

Період 1917–1919 рр. привніс зміни не лише у суспільно-політичне життя України. На нього припали й кардинальні зрушення у музейному будівництві, процесах колекціонування, охорони пам'яток історії та культури. Їх прикладом може слугувати доля приватної колекції художника М. Ярошенка, покладена в основу створеної у Полтаві Картинної галереї.

За бажанням М. Ярошенка та заповітом його дружини громада міста Полтави у 1917 р. отримала художню збірку митця – 100 картин, етюдів і ескізів, 23 альбоми рисунків, а також чимало творів художників-передвижників.

Картинна галерея, яка була відкрита для відвідувачів 27 квітня 1919 р. в колишньому будинку В. Булюбаша, представляла на першому поверсі полотна майстрів Західної Європи XVI–XVII ст., гравюру, порцелянові вироби іноземних та вітчизняних виробників, скульптуру. Колекція М. Ярошенка була розміщена на другому поверсі. Експозицію галереї доповнювали скульптури Л. Позена, М. Чижова, Є. Лансере; роботи І. та Г. Мясоєдових, українських малярів М. Пимоненка, С. Васильківського, Ф. Кричевського та ін. У 1920 р. Полтавська картинна галерея була реорганізована в один з 12 відділів Центрального пролетарського музею Полтавщини.

Становлення Картинної галереї, як і музейне будівництво в Україні загалом, відбувалося у складних політичних і соціально-економічних умовах, які в першу чергу негативно позначалися на фондовій роботі музейних закладів. На початку 1920-х рр. галерея потребувала додаткового фінансування для розв'язання найбільш важливих проблем (ремонт будівлі, закупівля експонатів). Не зважаючи на складні умови, працівники галереї провели

реставрацію 4218 одиниць музейних предметів, здійснили огляд усіх папок з гравюрами, літографіями та автотипіями; альбомів художника М. Ярошенка. У двох залах були розпочаті заходи щодо систематизації та наукового представлення у постійно діючій експозиції творів мистецтва.

Станом на 1925 р. у фондах музею вже налічувалося 5277 експонатів: 3390 картин і етюдів, 521 літографій і гравюр, 36 скульптур, 11 бронзових речей і коштовних годинників, 168 зразків меблів, 452 вироби із порцеляни, 38 альбомів (з малюнками та акварелями), 1905 книг з мистецтвознавства. У 1926 р., вперше від часу заснування галереї, до неї надійшли експонати від М. Позен – 11 скульптур її чоловіка і 14 картин академіка М. Боткіна, придбано полотна тогочасних полтавських малярів М. Брукмана, С. Розенбаума та ін.

Розпочата в СРСР у 1930-ті рр. політика ідеологізації діяльності музеїв спричинила розгляд питання про необхідність закриття Картинної галереї м. Полтави за пропагування буржуазної культури. Однак вона продовжила свою діяльність як відділ Центрального пролетарського музею. У 1939 р. Полтавська картинна галерея згідно постанови РНК України була перетворена на самостійний обласний художній музей. Вона стала важливим осередком вивчення, збереження та популяризації мистецької спадщини України.